

Ignacij Voje, **Starodavni Dubrovnik v besedi in sliki**. Celje : Celjska Mohorjeva družba, 2011. 331 strani.

Ignacij Voje je dobršen del svoje raziskovalne pozornosti posvetil dubrovniški zgodovini. Med številnimi zgodovinarji, ki se ukvarjajo z raziskovanjem te aristokratske republike, velja za enega njenih najuglednejših gospodarskih zgodovinarjev srednjega veka, v Sloveniji pa velja vsekakor za najboljšega poznavalca dubrovniške zgodovine v celoti. Doma in v tujini je objavil celo vrsto razprav in člankov ter dve pomembni monografiji o trgovini Dubrovnika v srednjem veku (Kreditna trgovina u srednjevekovnom Dubrovniku. Sarajevo 1976; Poslovna uspešnost trgovcev v srednjeveškem Dubrovniku. Ljubljana 2003 / ocena v Zgodovinskem časopisu, 58, 2004, št. 3/4, str. 536–539/). V knjigi o naravnih in kulturnih znamenitostih Jugoslavije (Svetovna dediščina v Jugoslaviji. Ljubljana 1990), ki je kot nekakšna slutnja pred prihajajočo vojno, in možnim uničenjem na svetovni seznam Unesca uvrščenih kulturnih spomenikov, izšla tik pred njo, pa je Voje napisal pregledno obširno poglavje o Dubrovniški republiki. Sedaj je pred nami »povzetek« Vojetovega desetletja dolgega raziskovanja dubrovniške zgodovine v obliki celostne monografije, ki zaobjema čas od nastanka dubrovniške naselbine v 7. stoletju do ukinitve Dubrovnika kot samostojne države v začetku 19. stoletja.

O konceptualni strukturi knjige in njeni obetavni vsebinski polnosti povedno nagovarja bralca (poleg uvoda) devetindvajset poglavij: Nastanek mesta in njegov urbanistični razvoj, Samostojen politični razvoj pod tujo zaščito, Mestno obzidje – simbol svobode, Državna ureditev, Zunanji znaki dubrovniške državnosti in samostojnosti, Družbena razmerja, Organizacija diplomatsko-konzularne službe, Šolstvo, vzgoja, pomen knjige, Etnična individualnost in državljanska zavest, Dubrovniška nadškofija in redovne skupnosti, Glavne gospodarske panoge, Trgovske povezave s slovenskimi deželami in Hrvaško, Pomorstvo in ladjedelništvo, Denarne enote, merske enote, cene in plače, Kesanje dubrovniškega trgovca Mihajla Martinušića, Za Ljubljance privlačen Dubrovnik, Prvi znani slovenski glasbenik, organist v Dubrovniku, Higienške razmere – ekološka ozaveščenost, Skrb za prehrano, Zdravstvena služba, Otroška sirotišnica, Zabave in komedije v času renesanse, Dota – ženina varščina, Propad renesančnega Dubrovnika, Zlata doba dubrovniške diplomacije, Baročni Dubrovnik, Recesija gospodarstva, razkroj moralnih vrednot, Ukinitve republike in Neuklonljivi Dubrovnik. Poglavja obravnavajo politično, vojaško, gospodarsko, družbeno in kulturno zgodovino »republike trgovcev, ki nosijo

plemiški naslov«, kot je dubrovniško državo sredi 15. stoletja poimenoval rektor dubrovniške šole Filip de Diversis. Na eni strani je v poglavjih zajeta pahljača zgodovinskih procesov mestne državnice in njenih razmerij do večjih in velikih državnih organizmov, ki so jo v stoletjih njenega obstoja obkrožali, ščitili in(al)i ogrožali. Na drugi strani pa poglavja ponujajo vsebinski vpogled v življenje dubrovniškega vsakdana na vsej družbeni vertikali in horizontali, to je, poglavja ponujajo vpogled v razmerja med hierarhično strukturiranimi sloji in v razmerja znotraj posameznih družbenih in poklicnih skupin (med kmeti, meščani, trgovci, obrtniki, plemstvom in drugimi različnimi prebivalstvenimi in poklicnimi skupinami).

Knjiga govori o vitalizmu, o življenjski moči državne skupnosti, ki je – ne glede na negotovosti v določenih obdobjih vrtiljaka zgodovinske stvarnosti – ohranjala vero v njeno temeljno vodilo: obdržati samostojnost in svobodo. Z izoblikovanim institucionalnim ustrojem in razvejano družbeno strukturo je ta majhna državnica oblikovala tako sociokulturno okolje, ki je njeno samostojnost ohranila od srede 14. stoletja za štiristopetdeset let. Iz knjige je moč jasno razbrati, kako je Dubrovniška republika razvila vse tiste bistvene sociokulturne značilnosti, ki so ostale pomembne za vsako suvereno državo vse do danes: pravo (institucionalni državnopravni okvir), strategijo (zunanja politika, vojaška obramba) in zgodovino (lastna tradicija, identiteta, samozavest). Življenjsko filozofijo države in njeno dejavno uresničevanje pa je zagotavljala gospodarska podjetnost Dubrovčanov. Dolgotrajno cvetoče gospodarstvo (prevladujoče pomorstvo in posredniška trgovina med osmanskim zaledjem in jadranskim ter širšim sredozemskim bazenom) je omogočalo več kot golo preživetje. Prav zaradi motivacijske državne politike je bil možen tisti trgovski »creatio«, ki je z ustvarjeno materialno in duhovno presežnostjo prinesel blaginjo številnim posameznikom, državi v celoti pa visok standard za njeno delovanje. Kljub naravnim nesrečam (potresi, bolezni, požari), občasnim notranjim konfliktom, klanovskim interesom, gospodarskim zastojem ipd., je skozi stoletja veljala državna samostojnost za nekaj samoumevnega. Aristokratska elita je namreč ostajala notranje homogena, kar je omogočalo, da je nadzorovala in usmerjala politične procese.

Če je bila dubrovniška država, tako kot pač vsaka, nekakšen organiziran pohlep po rasti in moči, je bila njena odločujoča podstat trgovina. Trgovina je v dobršni meri oblikovala mentalno podobo, življenjski slog in vrednote Dubrovčanov. Ko Voje piše o trgovini in pomorstvu, poda ob tem tudi ilustrativno življenjsko zgodbo trgovca, kako je deloval v praksi (Kesanje dubrovniškega trgovca Mihajla Martinušića). Zgodba je imenitno povedna in večplastna, saj govori o človeku, ki ga pri njegovem delu žene pohlep. Ob iztekanju življenja in ob strahu pred onostranskim breznom večnosti je Mihajlo Martinušić, bogat trgovec in spoštovan dubrovniški plemič, napisal testament, v katerem se je širokogrudno pokesal ob priznanju svojih grehov. Deloval je oderuško, goljufal družabnike in državo, veseljačil in kockal. Vendar pa pri tem ni vidna le njegova narava, ampak tudi njegova razvejana trgovska dejavnost, ki je zajemala posredništvo, družabništvo, kreditno poslovanje, trgovino s tkaninami, s kožami, platnom, menične posle idr., skratka ukvarjal se je z vsemi tistimi dejavnostmi, od katerih je dubrovniška

država večinoma dobivala svoje dohodke, če je njeni državljani niso goljufali. Med ideali in dejanji, je bil torej razkorak, a Dubrovniški republiki, kot izhaja tudi iz omenjenega poglavja ter neposredno in posredno iz vseh poglavij knjige, je med njimi uspevalo vzpostavljati takšno razmerje, da temeljna načela državnosti niso bila ogrožena, niti oslABLJena.

V vsaki knjigi praviloma lahko najdemo tudi kakšno napako, ali ji očitamo kakšno pomanjkljivost. Pozoren bralec bo lahko v Vojetovi knjigi morda našel le dve. Ob koncu 18. stoletja so Dubrovčani naročili 300 pušk s pripadajočo opremo, kot piše avtor, »pri tovarni Ferlak v Ljubljani« (str.288). Verjetno gre pri tem za to, da je šlo naročilo v Ljubljano za puške iz koroškega Ferlacha (Borovelj), kjer je bila razvita kakovostna puškarska proizvodnja. Drug »očitek« pa se nanaša na trditev, ki bi zahteval v knjigi dodatno pojasnilo. Na str. 8 in 10 je zapisano, da je Dubrovniška republika obstajala do leta 1815, a knjiga se končuje z imenitno napisanim dramatičnim dogajanjem ob njeni ukinitvi leta 1808 (str. 300–301). Umanjka torej le nekaj pojasnjevalnih stavkov o tem, da Dubrovčani po tem letu niso obupali, saj je po splošno priznanih pravilih mednarodnega prava obstajala Dubrovniška republika do leta 1815. Šele na Dunajskem kongresu, kjer so velike sile naredile novo politično karto Evrope, je bila Dubrovniška republika izločena iz mednarodno-pravnega prizorišča in dokončno izbrisana iz evropskega geografskega zemljevida kot država. Tedaj je tudi upanje Dubrovčanov ugasnilo. Voje konča knjigo s poglavjem o vojni po letu 1990 (Neuklonljivi Dubrovnik), ko je bilo mesto – kljub vsem zaščitam in mednarodnim zahtevam po njegovi nedotakljivosti – deležno barbarskega obstreljevanja jugovojske. Danes je mesto s pomočjo mednarodne skupnosti spet obnovljeno.

Ko Voje »sprehaja« bralca po mogočnem obzidju Dubrovnika in med ulicami mesta, se z razlago umetnostnega zgodovinarja ustavlja pred samostani, palačami in najrazličnejšimi pomembnimi zgradbami. Ilustrativno pojasnjevalno podobo posameznih poglavij pa dopolnjuje še premišljeno izbrano slikovno gradivo; preko stoštirideset fotografij, ki jih je avtor naredil večinoma sam. Tako je pred bralca postavljena odlična monografija, napisana poljudno, tekoče in vsebinsko zanimivo, ki temelji na avtorjevih raziskavah in širokem znanju. Avtor je zapisal: »Kadarkoli se ustavimo v Dubrovniku, vedno odkrivamo nove lepote in se navdušujemo nad njegovimi starinami, a ko odhajamo, si želimo, da bi ga kmalu spet obiskali.« (str.258). Po prebrani knjigi si bodo želeli obiskati Dubrovnik tudi tisti, ki ga doslej še niso.

Vasko Simoniti